

Практичне заняття. Примусова праця у Третьому Райху. Трагедія ув'язнених у нацистських концтаборах.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Практичне заняття: мета і джерела

Тема: примусова праця у Третьому Райху. Трагедія ув'язнених у німецьких концтаборах та їх доля.

Завдання заняття — на основі фактів і понять реконструювати, як діяла система примусової праці, концентраційних таборів і таборів смерті; розрізняти категорії жертв та пояснювати, чому ці практики є злочинами проти людяності.

1. Примусова праця в нацистській системі

Мільйони жителів окупованої Європи були насильно вивезені до Німеччини. Людей використовували на заводах, у шахтах, сільському господарстві, транспорті та інших сферах. Вихідці зі східних окупованих територій отримали назву **остарбайтери** — «східні робітники».

Ознака	Характеристика
Спосіб залучення	Примусове вивезення, облави, адміністративний тиск, депортації.
Умови	Важка праця, недостатнє харчування, обмеження свободи пересування, дискримінація.
Мета окупантів	Компенсувати нестачу робочої сили та використовувати ресурси окупованих країн для ведення війни.
Наслідки	Фізичне виснаження, хвороби, травми, смерть, розрив родин і тривала післявоєнна травма.

2. Концентраційні табори і табори смерті

Концентраційні табори використовували для ізоляції, терору, примусової праці та фізичного виснаження в'язнів. Табори смерті створювали передусім для організованого масового знищення. Підручник згадує Дахау, Бухенвальд, Заксенхаузен, Равенсбрюк, Маутхаузен, а серед таборів смерті — Аушвіц-Біркенау, Белжець, Майданек, Собібор, Треблінку, Хелмно.

3. Хто ставав жертвою

До таборів потрапляли євреї, роми, радянські військовополонені, учасники руху Опору, політичні противники нацизму, цивільні заручники, люди, яких нацистська ідеологія оголошувала «неповноцінними» або «небезпечними».

Концентраційний табір Місце примусового утримання людей поза звичайною системою правосуддя, де застосовували терор і примусову працю.

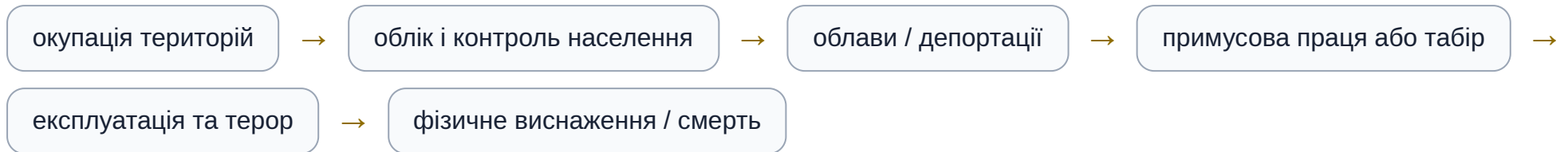
Табір смерті Спеціально організований центр масового знищення людей.

Депортація Примусове виселення або переміщення людей.

Остарбайтер Людина зі східних окупованих територій, примусово вивезена на роботу до нацистської Німеччини.

4. Практична робота: встанови причинно-наслідкові зв'язки

Завдання. Простеж логіку системи примусу:

Поясни, чому примусова праця не може оцінюватися лише як економічний захід: вона була частиною окупаційного насильства і позбавлення людей основних прав.

5. Практична робота: порівняй поняття

Поняття	Головна ознака	Не плутати з
Остарбайтер	Примусово вивезений на роботу до Райху зі східних територій.	Добровільним трудовим мігрантом.
В'язень концтабору	Утримувався під охороною, часто використовувався на каторжних роботах.	Звичайним засудженим у правовій системі.
В'язень табору смерті	Опинявся в системі, головною метою якої було масове знищення.	Звичайним військовополоненим табором.
Військовополонений	Військовослужбовець, захоплений противником; нацисти масово порушували його права.	Цивільним працівником.

6. Людський вимір

За цифрами стояли конкретні долі: розлучення родин, втрата імені та свободи, голод, страх, насильство, хвороби. Після війни багатьом колишнім примусовим робітникам і військовополоненим було складно повернутися до нормального життя; частина з них у СРСР зазнавала додаткової підозри та перевірок.

Висновок для практичного заняття: система примусової праці й таборів була частиною тотальної війни нацистської держави проти цілих груп населення.

7. Опорні поняття і місця

Назва	Що потрібно пам'ятати
Аушвіц-Біркенау	Найвідоміший нацистський концентраційний комплекс і табір смерті; символ Голокосту.
Треблінка, Собібор, Белжець, Хелмно	Табори смерті на окупованій території Польщі.
Дахау, Бухенвальд, Заксенхаузен, Равенсбрюк	Великі концентраційні табори на території Німеччини.
Маутхаузен	Концентраційний табір в Австрії.

Підсумок практичного заняття

Примусова праця, концентраційні табори й табори смерті були не випадковими проявами жорстокості, а елементами організованої державної системи нацистського терору. Їх вивчення допомагає зрозуміти зміст понять «воєнний злочин» і «злочин проти людства» та важливість захисту прав людини навіть у воєнний час.